युगान्तसदृशं दीप्तं येनासौ मथितो गिरिः । ततो गिरिसुता दृष्ट्वा दीप्ताग्निसदृशेक्षणं ।
हरं प्रणम्य शिरसा ददर्शायतलोचना । दह्यमाने वने तस्मिन् तमालसरलद्रुमे ।
सचन्दनवने रम्ये दिव्यौषधिविदीपिते । मृगयूथैर्द्रुतैर्भीतैर्हरपार्श्वमुपागतैः । १२००
शरण्यश्चाप्यविन्दद्भिस्तत् सदः सकुलं बभौ । ततो नभस्पृशज्ज्वालो विद्युल्लोलाग्निरुल्वणः ।
द्वादशादित्यसङ्काशो युगान्ताग्निरिवापरः । क्षणेन तेन निर्दग्धो हिमवानभवन्नगः ।
सधातुशिखराभोगो गीप्तदग्धवनौषधिः । तं दृष्ट्वा मथितं शैलं शैलराजसुता ततः ।
भगवन्तं प्रपन्ना वै साञ्जलिप्रग्रहा स्थिता । उमां शर्व्वस्तदा दृष्ट्वा स्त्रीभावगतमार्द्दवां ।
पितुर्दैन्यमनिच्छन्ती प्रीत्याऽपश्यत्तदा गिरिं । क्षणेन हिमवान् सर्व्वः प्रकृतिस्थः सुदर्शनः । १२०५
प्रहृष्टविहगश्चैव सुपुष्पितवनद्रुमः । प्रकृतिस्थं गिरिं दृष्ट्वा प्रीता देवं महेश्वरं ।
उवाच सर्व्वलोकानां पतिं पतिमनिन्दिता ।
॥ उमोवाच ॥ भगवन् सर्व्वभूतेश शूलपाणे महाव्रत । संशयो मे महान् जातस्तन्मे व्याख्यातुमर्हसि ।
किमर्थं ते ललाटे वै तृतीयं नेत्रमुत्थितं । किमर्थञ्च गिरिर्द्दग्धः सपक्षिगणकाननः ।
किमर्थञ्च पुनर्द्देव प्रकृतिस्थस्त्वया कृतः । तथैव द्रुमसंच्छन्नः कृतोऽयं ते पिता मम । १२८०
॥ महेश्वर उवाच ॥ नेत्रे मे संवृते देवि त्वया वाक्यादनिन्दिते । नष्टालोकस्तया लोकः क्षणेन समपद्यत ।
नष्टादित्ये तथा लोके तमोभूते नगात्मजे । तृतीयं लोचनं दीप्तं सृष्टं मे रक्षता प्रजाः ।
तस्य चाक्ष्णो महत्तेजो येनायं मथितो गिरिः । त्वत्प्रियार्थञ्च मे देवि प्रकृतिस्थः पुनः कृतः ।
॥ उमोवाच ॥ भगवन् केन ते वक्त्रं चन्द्रवत् प्रियदर्शनं । पूर्व्वं तथैव श्रीकान्तमुत्तरं पश्चिमं तथा ।
दक्षिणञ्च मुखं रौद्रं केनोर्द्ध्वं कपिला जटाः । केन कण्ठश्च ते नीलो वर्हिवर्हनिभः कृतः । १२८५
हस्ते देव पिनाकस्ते सततं केन तिष्ठति । जटिलो ब्रह्मचारी च किमर्थमसि नित्यदा ।
एतन्मे संशयं सर्व्वं वक्तुमर्हसि वै प्रभो । सधर्म्मचारिणी चाहं भक्ता चेति वृषध्वज ।
॥ भीष्म उवाच ॥ एवमुक्तः स भगवाञ्छैलपुत्र्या पिनाकधृक् । तस्या धृत्या च बुद्ध्या च प्रीतिमानभवत् प्रभुः ।
ततस्तामब्रवीद्देवः सुभगे श्रूयतामिति । हेतुभिर्य्यैर्म्ममैतानि रूपाणि रुचिरानने ।
इति श्रीमहाभारते अनुशासनपर्व्वणि आनुशासनिके पर्व्वणि उमामहेश्वरसंवादे चत्वारिंशदधिकशततोऽध्यायः ॥ १४० ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ तिलोत्तमा नाम पुरा ब्रह्मणो योषिदुत्तमा । तिलं तिलं समुद्धृत्य रत्नानां निर्म्मिता शुभा । १२९०
साऽभ्यगच्छत मां देवि रूपेणाप्रतिमा भुवि । प्रदक्षिणं लोभयन्ती मां शुभे रुचिरानना ।
यतो यतः सा मुदती मामुपाधावदन्तिके । ततस्ततो मुखञ्चारु मम देवि विनिर्गतं ।
तं दिदृक्षुरहं योगाच्चतुर्म्मूर्त्तित्वमागतः । चतुर्म्मुखश्च संवृत्तो दर्शयन् योगमुत्तमं ।
पूर्व्वेण वदनेनाहमिन्द्रत्वमनुशास्मि ह । उत्तरेण त्वया सार्द्धं रमाम्यहमनिन्दिते ।
पश्चिमं मे मुखं सौम्यं सर्व्वप्राणिसुखावहं । दक्षिणं भीममङ्काशं रौद्रं संहरति प्रजाः । १२९५
जटिलो ब्रह्मचारी च लोकानां हितकाम्यया । देवकार्य्यार्थसिद्ध्यर्थं पिनाकं मे करे स्थितं ।